

EUGENIU COȘERIU – 85 de ani de la naștere
 interviu cu Nicolae Saramandu (realizat de Cristinel Munteanu)

Dacă s-ar fi stins, la 7 septembrie 2002, secerat de o maladie necruțătoare, Eugeniu Coșeriu ar fi împlinit, pe 27 iulie 2006, 85 de ani. N-ar fi fost o vârstă prea înaintată pentru un lingvist (Iorgu Iordan a trăit 98 de ani, Al. Rosetti – 95, Al. Graur – 89), cu atât mai mult pentru o personalitate de talia sa. A fost cel mai erudit și cel mai coerent dintre lingviștii lumii, pătrunzând în adâncime esența limbajului, în studii exemplare prin ținuta științifică și prin vastitatea materialului investigat. Considera că „limbajul este, pe de o parte, baza culturii, a întregii culturi și, pe de altă parte, este o formă a culturii. Adică, numai limbajul are această posibilitate de a fi limbaj și realitate, în același timp, și de a vorbi și despre sine însuși. Muzica nu poate vorbi despre muzică, nici sculptura despre sculptură” (E. Coșeriu, *Lingvistica integrală*).

Din păcate, cum nimeni nu este profet în țara lui, nici teoria sa lingvistică nu a avut efectul cuvenit în lingvistica românească. Recuperarea și valorificarea gândirii științifice coșeriene (grație unor entuziaști precum Mircea Borcilă, Eugenia Bojoga, Nicolae Saramandu, Stelian Dumistrăcel) se află abia la început. Am avut privilegiul de a-l vedea și auzi pe E. Coșeriu de două ori, în 2001: în luna mai, când i s-a acordat titlul de *doctor honoris causa* la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, onorându-ne cu prezența și la banchetul de absolvire – ne-am autointitulat, atunci, „Promoția Coșeriu” – și în octombrie, când a participat al *Colocviile filologice gălățene*, ce i-au fost consacrate. Ideologia sa lingvistică m-a sedus (a fost și un mare Profesor, și acest lucru se vedește cu prisosință și în scrierile sale) și mă călăuzește în cercetările mele asupra limbii. Așa ar trebui să se întâmple cu fiecare tânăr lingvist. Așa s-a întâmplat și cu profesorul Nicolae Saramandu, director adjunct la Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” din București, căruia, pentru a-l evoca pe Eugeniu Coșeriu, i-am luat un interviu pe data de 12 iunie 2006. Redăm mai jos textul, transcris de noi de pe banda reportofonului.

C.M.: *Stimate domnule profesor Nicolae Saramandu, ați avut șansa de a-l cunoaște personal pe Eugeniu Coșeriu încă de la începutul carierei științifice și undeva evocați cu emoție aceste întâlniri¹. Ce impact a avut omul Coșeriu și, mai ales, teoria sa asupra dezvoltării dumneavoastră ca lingvist?*

¹ Nicolae Saramandu, *Întâlniri cu Eugeniu Coșeriu*, în volumul *In memoriam Eugeniu Coșeriu*, București, Editura Academiei Române, 2004, p. 19–30.

N.S.: E adevărat că l-am cunoscut pe Coșeriu la începutul carierei mele științifice, când am obținut o bursă Humboldt în Germania și domnul profesor Coșeriu a acceptat să fie conducătorul meu științific la Universitatea din Tübingen. Contactul cu el a avut un impact extraordinar asupra mea din mai multe puncte de vedere. În primul rând, m-a pus să citesc în domeniul romanisticii și al lingvisticii generale, am urmat cursurile și seminariile lui. La cursuri vorbea liber în mai multe limbi, fără să facă greșeli în niciuna din limbile pe care le folosea! M-a învățat două lucruri: (1) că la baza oricărei investigații sau interpretări a faptelor trebuie să stea o concepție teoretică pe care ți-o însușești în prealabil și, ulterior, vezi dacă se verifică sau dacă trebuie corectată, nuanțată prin fapte. În primul interviu, pe care i l-am luat atunci, în 1974, chiar a fost o întrebare – care este raportul între teorie și fapte – pentru că există tendința, sau exista atunci tendința, de a pune foarte mare bază pe teorii făcute în altă parte. Și el dădea exemplul gramaticilor generativ-transformaționale, în care autorii noștri români nu aduceau, practic, o contribuție la teorie, ci prezentau ideile lui Chomsky și le ilustrau cu exemple românești, foarte sumar, sau adaptau propozițiile englezești la limba română. Or, nu așa trebuie să se facă, trebuie să se pornească de la fapte și trebuie să ai o concepție teoretică întemeiată pe cunoștințe foarte largi, nu numai din domeniul lingvisticii. Coșeriu n-a fost numai lingvist, a fost și filozof al limbii, filozof în general. A făcut două teze de doctorat, în afară de cea în lingvistică, a făcut o teză în filozofie și logică. Desigur, nimeni nu poate pretinde să aibă orizontul de cunoștințe al lui Coșeriu, dar am învățat de la el ca, alături de teorie, să pui și faptele la bază și, un al doilea lucru, în ceea ce privește limba română, (2) întotdeauna să plasezi limba română într-un cadru romanic și dialectele românești în cadrul istoric de dezvoltare a românei, de la latină până în vremea noastră, pentru că, așa cum spune [Coșeriu] în repetate rânduri, nu se poate înțelege bine nimic din niciunul din dialecte, de pildă din daco-română, dacă nu ai cunoștințe despre celelalte dialecte, cum s-au dezvoltat, cadrul istoric ș.a.m.d. El, personal, avea cunoștințe extraordinare în domeniul aromânei, avea o memorie extraordinară: îmi recita versuri din autorii aromâni, de exemplu, știa pe dinafară citate din toate lucrările de lingvistică românească și putea în orice moment să te corecteze dacă greșeai. Deci, în această perspectivă a plasării faptelor în domeniul romanic și a faptelor din dialectele românești la nivelul istoric al limbii române, am încercat și în lucrările mele (în unele din ele am dezvoltat unele din ideile lui, de pildă în ceea ce privește tipul lingvistic), să aplic tipologia limbilor romanice la tipul lingvistic balcanic, pentru a vedea dacă există, în primul rând, un tip lingvistic balcanic și în ce măsură acest tip balcanic este determinat de influența exercitată de latină în sud-estul Europei în timpul stăpânirii romane, până în secolul al VII-lea, cât limba latină a fost limba oficială a Imperiului Roman de Răsărit.

C.M.: *Nu cu mulți ani în urmă, E. Coșeriu constata, cu vădită nemulțumire, că în România este „mai mult citat decât citit”. În ce măsură apreciați că este*

asimilată, aplicată sau măcar cunoscută ideologia sa lingvistică în țara noastră? La Cluj există o „școală” coșeriană (Lingvistica integrală), sub conducerea profesorului Mircea Borcilă, iar la Iași o alta, mai recentă (Tehnica liberă a limbajului și discursul repetat), sub îndrumarea profesorului Stelian Dumistrăcel. Se poate vorbi de o astfel de școală și la București?

N. S.: La București probabil că nu am fost așa de vrednici să-i zicem *școală*, dar, de la o vreme, și la București foarte multe din tezele de doctorat care se susțin la Universitate și chiar aici, la Institutul de Lingvistică, cele din domeniul semioticii, de pildă, sau al romanisticii, pornesc de la lucrări de bază ale lui E. Coșeriu privind sistemul, privind raportul dintre normă, sistem și vorbire, contextul lingvistic, lingvistica textului ș.a.m.d. S-a vorbit mult (și nu numai în România, chiar în Germania) de faptul că nu se aplică sau nu se folosesc lucrările lui Coșeriu. Motivația care s-a adus acolo (ca și în România) a fost că nu sunt cunoscute, în sensul că nu sunt traduse. E adevărat că lucrările lui Coșeriu au circulat în România foarte puțin, pentru că foarte puțini aveau lucrările lui. Unul era Iorgu Iordan, de pildă, altul era Al. Rosetti, și ei împrumutau edițiile în limba spaniolă diverșilor cercetători (și eu am profitat de acele lucrări în tinerețe). După aceea s-a făcut acel reviriment, în sensul interesului manifestat pentru traducerea în românește a lucrărilor lui Coșeriu. Așa s-a făcut că eu am tradus cele două lucrări importante, *Sincronie, diacronie și istorie* [București, 1997] și *Teoria limbajului și lingvistica generală* [București, 2004], și, în plus, am publicat manuscrisele lui Coșeriu la Editura Academiei, acum un an [2005], sub titlul *Limba română – limbă romanică*, pentru că E. Coșeriu nu a avut timp să valorifice tot ceea ce scrisese și rămăsese doar schițat. În interviul pe care i l-am luat, al doilea după *Lingvistica integrală* [București, 1996], el a dezvoltat ideile despre limba română și le-am publicat. În felul acesta, în prezent, și prin alte traduceri (nu numai ale mele – s-au făcut și la Cluj, la Chișinău, la Iași, s-au publicat conferințele lui, și eu am publicat o serie din conferințele lui), nu se poate spune că nu este cunoscut sau nu există un acces la lucrările lui Coșeriu. Revirimentul s-a putut constata practic la *Dicționarul de științe ale limbii* [București, 1997], apărut cu câțiva ani în urmă, în care Coșeriu este foarte prezent și foarte citat, la foarte multe articole, de autoarele acestui dicționar. Eu, personal, consider că nu s-a făcut suficient și mă bucur că la Cluj, și la Iași, și la Galați există interes pentru ideologia lingvistică a lui Eugeniu Coșeriu, care este cunoscută la noi sub titlul de *lingvistică integrală* (în referatul pe care l-am făcut² am și spus povestea acestui titlu al cărții: oscilam între două titluri, între *Realismul lingvistic* și *Lingvistica integrală* și, împreună cu domnul Dumistrăcel și cu Coșeriu, care era de față la o reuniune lingvistică la Barcelona, am căzut de

² Asupra tezei noastre de doctorat, *Sinonimia frazeologică în limba română din perspectiva lingvisticii integrale*, susținută public la Iași, în luna iunie, 2006.

acord să-i dăm acest titlu de *Lingvistică integrală*, care și eu, și Domnia Sa am considerat că este cel mai potrivit ca să ilustreze ideologia sa lingvistică, ce s-a cristalizat și s-a dezvoltat în timp. Nu este o ideologie care a existat. Ea s-a cristalizat în acest fel, în sensul că, pentru Coșeriu, folosind un dicton latinesc, „nimic din ceea ce privește limbajul nu este străin pentru lingvist” și trebuie să pornești de la fapte și să spui lucrurile așa cum sunt. Deci, în acest sens „lingvistică integrală”, în sensul că, parafrazându-l pe Terențiu [*Homo sum, humani nihil a me alienum puto*], „Nimic din ceea ce este uman (în cazul de față, nimic din ceea ce este lingvistic) nu este străin de mine”. Asta înseamnă *lingvistica integrală*: introducerea tuturor fenomenelor care privesc limba, ca limbă vorbită în primul rând, dar și ca sistem, într-o concepție de ansamblu, căreia să nu-i scape nimic din ceea ce este lingvistic, adică din ceea ce este limbaj, mai întâi ca activitate și apoi ca produs, pentru că limba există în primul rând ca activitate, ca *energeia*, și nu ca *érgon*, ca produs. Aici vreau să subliniez faptul că ideile lingvistice ale lui Coșeriu au rădăcini în Antichitate. Foarte puțini dintre lingviștii contemporani au avut o asemenea curiozitate și o asemenea cultură, care pornește de la primele lucrări în care apar preocupări de lingvistică: la Aristotel, la Platón (așa pronunța el: Platón, noi îi zicem Pláton), ulterior la Sf. Augustin și, foarte mult, a fost influențat de școala lingvistica italiană (Giambatista Vico) și de școala lingvistică germană (W. von Humboldt, Leibniz ș.a.m.d.). A fost un investigator extraordinar a tot ceea ce s-a scris și a tuturor contribuțiilor privind filozofia limbajului și a ținut cursuri la Universitatea din Tübingen; le-a și publicat în trei sau patru volume: *Geschichte der Sprachphilosophie* [*Istoria filozofiei limbii*], care, chiar așa, sub formă de cursuri, sunt foarte utile întrucât, foarte concentrat, prezintă evoluția conceptelor privind filozofia limbii și teoria limbajului pentru toate epocile importante: Antichitate, Evul Mediu, Renaștere, Iluminism, perioada premodernă – până în zilele noastre. Era foarte bun cunoscător al tuturor teoriilor, inclusiv al celor actuale, pe care le combătea atunci când nu aveau un fundament teoretic serios și, în primul rând, era împotriva formalismului gratuit, nu avea o părere foarte bună (aș spune chiar proastă!) despre Chomsky, care, practic, nu are o concepție teoretică la bază, ceea ce și explică de ce, în ultima vreme, nu mai există așa mulți adepți care s-o aplice. Cred că nici nu mai există interes pentru generativism sau pentru lingvisticile generativ – transformaționale.

C.M.: *Sunteți unul dintre puținii lingviști români preocupați de traducerea și editarea unor volume ale operei coșeriene. Ce proiecte mai aveți, în acest sens?*

N.S.: Aici ar fi un proiect la care m-am gândit de foarte multă vreme și, la o întâlnire de la Iași, unde au venit și colegi din Republica Moldova, domnul Gh. Popa din Bălți, care era rector (nu știu dacă mai este și acum), a avut această

idee, pe care o am și eu, de a face o ediție integrală cu operele lui Coșeriu. Acest lucru nu este imposibil de făcut, mai ales că o foarte bună parte din aceste lucrări ale lui Coșeriu s-au tradus deja în românește, dar, bineînțeles, ca să faci o ediție integrală nu e ușor. O merită pe deplin Coșeriu: opere complete, luate cronologic sau tematic. Eu, personal, am aproape toate articolele lui în extras. Trebuie să găsim un colectiv de traducători, căci eu nu am timp să traduc din germană, din spaniolă, din italiană, din franceză – a scris în foarte multe limbi. Este un proiect care aș dori să se realizeze și m-aș angaja la un asemenea proiect. Am nevoie de colaboratori. S-ar putea ca, în timp, să reușesc să fac un colectiv de lingvistică coșeriană și aici, la București. Nu mă grăbesc, pentru că eu îl concep altfel, îl concep, la început, ca un fel de pregătire a tinerilor; ei trebuie să citească opera lui Coșeriu, s-o înțeleagă și să traducem ceea ce nu s-a tradus și, apoi, bineînțeles că se poate organiza materia în volume. Este o datorie pentru lingvistica românească, pentru lingviștii români, pentru mine, care consider că l-am cunoscut cel mai bine pe Coșeriu și personal, într-o perioadă de 30 de ani, până pe patul morții. Rămâne un obiectiv de realizat și aș fi bucuros să se realizeze. Eu regret că nu s-a putut face până acum, dar e ceva realizabil. Poate că prin unirea forțelor noastre, de la București, de la Cluj, de la Iași, a celor interesați, să facem acest început măcar și să ne prezentăm la următoarele aniversări ale lui Coșeriu, de 90 de ani (că deja 85 s-au împlinit anul acesta), dar, măcar până la centenarul nașterii lui, dacă am pune în șantier editarea operei coșeriene ar fi un lucru extraordinar. Odată începutul făcut, să sperăm că se va și încheia, prin entuziasm mai mult decât prin alte mijloace de atracție, pentru că din punct de vedere financiar nu există un interes (tot ce am publicat eu ca traducere sau editare din Coșeriu, nu am făcut-o pentru vreun interes bănesc; ceea ce plătesc editurile este absolut nimic față de costurile și timpul pe care-l consumi ca să faci aceste cărți).

C.M.: *Într-un articol afirmam, parafrazând, că „lingvistica românească a secolului XXI va fi (și) coșeriană sau nu va fi deloc”. Credeți că este o exagerare?*

N.S.: Este posibil ca una din direcțiile lingvisticii secolului XXI să meargă pe această concepție integralistă. Trebuie să avem însă în vedere că tot timpul apar concepții noi și cei care le formulează nu au toți cunoștință de opera lui Coșeriu; și pot apărea și alte concepții, nimic nu este oprit în lingvistică. Dar eu îl consider pe Coșeriu un lingvist *clasic*, în sensul *clasicismului* așa cum l-a definit Călinescu într-un faimos articol, adică trainic, durabil și care este în afara modelor, nu devine vetust. Întotdeauna vom găsi la Coșeriu – de acest lucru sunt absolut sigur – idei fecunde, utile. Și ar mai fi ceva aici de făcut, poate înainte de a se face acea ediție completă din operele lui Coșeriu, să se facă un dicționar al termenilor și al ideilor [sale]. Dacă ici cărțile lui Coșeriu, aproape fiecare propoziție poate fi extrasă ca o maximă, sau ca o axiomă, sau ca un lucru deja dovedit. S-ar putea face astfel un foarte interesant dicționar de concepte coșeriene...

C.M.: *Am înțeles că se lucrează deja unul la Cluj, în baza unui grant.*

N.S.: Ar fi foarte bine, ar fi o idee extraordinară, fiindcă pentru asta n-ai nevoie să ai toate operele traduse, mai ales că trebuie citat după primele lucrări, după cele originale. Ar însemna un pas mult mai avansat față de interviul acela maraton [*Lingvistica integrală*], pe care i l-am luat tot în această idee: nefiind cunoscute toate lucrările lui Coșeriu în România, m-am gândit că este bine ca el însuși să-și prezinte ideile principalelor lucrări și să fie această *Lingvistică integrală*, această carte-interviu, un stimulent și un îndemn pentru cercetători, pentru lingviști, de a le stârni curiozitatea față de opera lui Coșeriu, care, încă o dată, nu este suficient de bine cunoscută, nu este încă suficient de bine înțeleasă și aplicată în România. Dar timpul va lămurii lucrurile.

În încheiere, vreau să mai spun că ideologia lui Coșeriu nu-i o tehnică, nu te învață cum să faci sau cum să aplici; tu trebuie să te gândești cum folosești ideile lui și cum pot fi ilustrate, confruntate, verificate sau, eventual, amendate și nuanțate. De aceea, e și greu să se spună, de pildă, că în Germania există o școală Coșeriu. Există discipoli ai lui Coșeriu, care au aplicat unele din ideile lui – nu pe toate, că nici nu se putea –, dar nu există o școală Coșeriu, cum ar fi, de exemplu, o școală structuralistă: iei principiile lui Saussure, conceptul de «sistem», și faci descrierea la nivelul morfologiei sau al foneticii, chiar al sintaxei sau poate chiar al lexicului, pornind de la preceptele lingvisticii structurale, care este o concepție, dar este și un fel de tehnică. Eu am o mare încredere că ideile lui Coșeriu vor rămâne.

C.M.: *Vă mulțumesc pentru amabilitatea cu care mi-ați răspuns la întrebări.*

ION GHEȚIE

(1930–2004)

A încetat din viață, în noaptea de 19 spre 20 mai 2004, Ion Gheție, personalitate a cărei operă lingvistică, filologică și literară înobilează cultura română de o jumătate de secol încoace.

Născut la 21 noiembrie 1930 în Șimleul Silvaniei, într-o veche familie transilvăneană cu obârșie nemeșească, Ion Gheție a beneficiat de o educație aleasă, riguroasă, potrivită structurii sale temperamentale și înclinațiilor intelectuale excepționale ce s-au vădit de-a lungul anilor. În 1949, după absolvirea liceului urmat mai întâi la Arad (1941–1945), apoi în orașul natal și la Cluj (1948–1949), Ion Gheție se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității „Victor Babeș”, pe care o termină în 1953, cu diplomă de merit. Aici s-a format în preajma unor mari profesori, precum Dimitrie Popovici, Ion Breazu, Emil Petrovici și D. Macrea.

Debutul carierei sale științifice are loc în 1955, când, la recomandarea profesorului D. Macrea, ocupă, în urma unui concurs, un post de cercetător la Institutul de Lingvistică al Academiei Române din București. Încă din acel an, Ion Gheție își fixează domeniul predilect al cercetării: *l i m b a r o m â n ă l i t e r a r ă*. În 1967, devine conducătorul Sectorului de limbă literară și filologie al aceluiași Institut, fapt care a favorizat crearea, la București, a unei autentice școli lingvistice-filologice, realizare excepțională, singulară în această epocă. Studiarea minuțioasă și aplicată a literaturii de specialitate i-a relevat, de timpuriu, complexitatea problematicii, dar totodată și precaritatea principiilor și a metodelor de cercetare din acea vreme, când părea a se fi impus dogma unității românei literare, iar obiectul cercetării acestui domeniu se reducea, de regulă, la studiul limbii scriitorilor. Pentru a-și crea o viziune realistă asupra limbii române (literare), Ion Gheție și-a alcătuit un impresionant fișier cu fapte lingvistice, excerptate din numeroase și variate scrieri literare vechi și moderne (texte originale, traduceri religioase și laice, documente etc.). Tot în același sens a elaborat sau a coordonat elaborarea a numeroase instrumente de lucru, pe criterii științifice, riguroase și unitare.

După căutări și ezitări inerente începuturilor, Ion Gheție descoperă în lucrarea savantului ieșean G. Ivănescu, *Problemele capitale ale vechii române literare* (Iași, 1948) – care, la rândul ei, valorifica rezultatele unor contribuții mai vechi –, direcția corectă de studiere a limbii române literare, care l-a orientat inevitabil în sensul reconfirmării concluziei că, în faza veche, româna era constituită în „dialecte” sau „variante” literare. Preluarea critică a tradiției îl conduce pe cercetătorul bucureștean, în mod firesc, la formularea a numeroase puncte de vedere noi, originale; astfel, el revizuieste conceptele fundamentale ale disciplinei – ce grație lui, în primul rând, s-a instituit ca atare –, creează o metodologie adecvată, coerentă și riguroasă, elimină prejudecățile, respinge demersurile cvasi-științifice, reușind să realizeze, împreună cu colaboratorii săi, o operă care oferă astăzi adevărate modele de cercetare a limbii române (literare). Mai mult, cu acribia filologului clasic, Ion Gheție și colaboratorii acestuia alcătuiesc valoroase edificii de texte vechi, în care criteriile lingvistice prevalează în stabilirea textului și în (re)interpretarea faptelor privind localizarea, datarea și filiația acestora.

Rezultatele unei asemenea munci titanice au fost cuprinse în monumentală monografie *Baza dialectală a românei literare* (1975) – sinteză care a dat lovitură decisivă concepției care susținea unitatea absolută a vechii române literare, impunând teoria variantelor sau dialectelor literare –, precum și în lucrările: *Istoria limbii române literare. Privire sintetică* (1978), *Introducere în studiul limbii române literare* (1982), în volumele *Introducere în filologia românească. Probleme, metode, interpretări* (în colaborare cu Al. Mareș, 1974), *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice*

și lingvistice (1974), în *Originile scrisului în limba română* (în colaborare cu Al. Mares; 1985), în cartea *Diaconul Coresi și izbânda scrisului în limba română* (în colaborare cu Al. Mares; 1994), în *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)* (coordonator; 1996), *Contribuții la istoria limbii române literare. Secolul al XVIII-lea (1688–1780)* (coordonator împreună cu Gheorghe Chivu; 1999), ca și în cele aproape 300 de studii și articole (majoritatea publicate în revistele „Limba română” și „Studii și cercetări lingvistice”)*, în care sunt tratate probleme de principiu sau de amănunt, precum: *Localizarea textelor vechi românești după criterii lingvistice* (1965, chestiune asupra căreia va reveni în repetate rânduri), *Societatea Academică Română și problema unificării limbii române literare* (1966), *Modelul latin și unificarea limbii române literare. Momentul 1840* (1969), *Contribuții la problema unificării limbii române literare. Momentul 1750* (1971), *Biblia de la București și procesul de unificare a limbii române literare* (1972, chestiune reluată în 1988), *Evoluția normelor literare în tipăriturile ardelenesti de la sfârșitul secolului al XVII-lea* (1973), *Rolul textelor coresiene în procesul de unificare a limbii române literare* (1974), *Interpretare și transliterare în reproducerea vechilor texte românești* (în colaborare cu Mirela Teodorescu, soția autorului; 1979), *În legătură cu baza dialectală a sintaxei românești literare* (1981), *Despre dialectele literare ale limbii române* (1982, problemă reluată în 1984) etc.

Doctrina variantelor (dialectelor) literare și, în general, rezultatele cercetărilor asupra limbii române au primit o dublă confirmare a valabilității lor în lucrările elaborate din perspectiva dialectologiei istorice, un alt domeniu de excelență al lui Ion Gheție, în care face operă de pionierat. Studiile *Cu privire la repartitia graiurilor dacoromâne. Criterii de stabilire a structurii dialectale a unei limbi* (1963), *Asupra repartiției dialectale a dacoromânei* (1969), *Repartiția graiurilor dacoromâne și o chestiune de principiu* (1970), *Diferențieri dialectale în româna primitivă* (1987), *Originea dialectelor române* (1987), *Originea graiurilor dacoromâne* (1987), precum și volumele *Graiurile dacoromâne în secolul al XVII-lea* (în colaborare cu Al. Mares; 1974), *Graiurile dacoromâne în secolele al XIII-lea – al XVI-lea (până la 1521)* (2000) și *Introducere în dialectologia istorică românească* (1994) deschid perspective noi în cercetarea istoriei limbii române. În ultimul deceniu, Ion Gheție a lucrat, împreună cu Mirela Teodorescu, la editarea unuia dintre cele mai dificile texte vechi, *Psaltirea Hurmuzaki*, publicată în 2005 de Editura Academiei. În aceeași colaborare, urma să finalizeze o *Istorie a limbii române*.

Demnă de reținut este, de asemenea, activitatea lexicografică a lui Ion Gheție din perioada de tinerțe: a făcut parte din echipa de revizori a *Dicționarului limbii române moderne* (1958), unul dintre cele mai izbutite dicționare ale limbii române (care stă la baza *Dicționarului explicativ*), a colaborat la elaborarea *Dicționarului limbii poetice a lui Eminescu* (1969) și a *Dicționarului enciclopedic român* (vol. I, II; 1962, 1964), unde a revizuit articolele de stilistică.

Atașamentul față de Transilvania natală și l-a manifestat, ca orice ardelean autentic, printr-o înțâptuire excepțională: monografia *Opera lingvistică a lui Ion Budai-Deleanu* (1966) și ediția I. Budai-Deleanu, *Scrieri lingvistice* (în colaborare cu Mirela Teodorescu; 1970).

Ca și înaintașul său transilvănean, Ion Gheție a fost pasionat de literatură. A scris 19 romane, dintre care zece au fost publicate după 1983, anul debutului: *Drumul, Pomul vieții, Sképsis, S.O.S., O lume pentru fiecare, Agonia, Încotro?, Biruitorii, Taina cea mare* și, la numai câteva zile după moartea autorului, *Fruetul oprit*, ultimele două din trilogia *Sub călcăiul vremii*, din care în anul 2005 a apărut și *Nodul gordian. Anticrist*, poate cel mai tulburător dintre toate romanele sale, se află, de asemenea, sub tipar. Celelalte, *Înăuntru, Năvălirea tătarilor, Facă-se voia mea* (pe care autorul îl considera cel mai bun), *La început era cuvântul, Punct și de la capăt, Detenție*

* Lista completă a lucrărilor lui Ion Gheție, alcătuită de membrii Sectorului de limbă literară și poetică al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, a fost publicată în „Limba română”, XLIX, 2000, nr. 3, număr omagial dedicat lingvistului la împlinirea vârstei de 70 de ani.

perpetuă, Pasărea cu cloț de oțel și Atentatul își așteaptă editorii pentru a ieși la lumină din bezna sertarului. Se specializase însă în proză scurtă, de vreme ce a scris peste 400 de texte aparținând acestui gen. Din păcate, n-a reușit să tipărească decât un volum cu asemenea scrieri, *Alfa și Omega* (1986). Criticii literari – atâția câți s-au aplecat asupra paginilor literare scrise de Ion Gheție – au apreciat favorabil fiecare apariție și au înțeles că, pentru marele lingvist și filolog, literatura nu a fost un capriciu, ci o profesie, practică paralel cu celelalte. Cum era și firesc, Ion Gheție a fost un stilist remarcabil. Limba română capătă în romanele lui virtuțile unei limbi clasice, autorul valorificând din patrimoniul lingvistic cuvântul, sensul, nuanța semantică adecvată pentru a exprima propriu, concis și elegant cele mai diverse gânduri și trăiri.

Ion Gheție a lăsat posterității o impresionantă operă științifică și literară, la care se adaugă și o altă creație de excepție, școala sa lingvistică, formată din cercetători remarcabili, serioși, pasionați și generoși, care, desigur, vor continua și vor desăvârși opera maestrului.

Carmen-Gabriela Pamfil